

## EBÛ HAFS EL-HADDÂD (1)\*

*Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.*

*Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.*

*El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn, muhammedin ve âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd:*

Çok aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı üzerinize olsun...

Türkçeye tercümesi yapılmamış olan, tasavvufî sahada kaynak kitaplardan birisi, *Tabakâtü's-Süfiyye* isimli eserin okunmasına devam ediyoruz. 115. sayfada Ebû Hafsini'n-Neysâbüri, 15. terceme-i hâlin sahibi, ona geldik. Yahye'bni Muâz er-Râzî'yi geçen hafta bitirmiştik.

Bu evliyaullah menâkıbını okumağa başlamadan önce, başta Peygamber SAS Efendimiz'in ruh-u pâkine biz aciz, günahkâr ümmetlerinden bir hediye-i Kur'âniyye olsun diye, sonra onan mübarekâlinin, ashâbının, evzâcının, ahlâbının, etbâının, ihvânının ve hulefâsının, sâdât-ı meşâyih turuk-u aliyemiz ve evliyaullah-ı mukarrebînin ruhlarına; hocamız Muhammed

---

\* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Zâhid Kotku'nun ruhuna hediye olsun diye, terceme-i hallerini okuduğumuz bu zâtların ve kitabın müellifi Sülemî Hazretleri'nin ruhuna hediye olsun diye;

Bu beldeleri fetheden fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye; şu camiye yaptıranların, yapılmasında emeği geçenlerin kendilerinin ve geçmişlerinin ruhlarına hediye olsun diye;

Uzaktan, yakından bu dersi takip etmek üzere buraya teşrîf eden siz kardeşlerimizin de ahirete göçmüş bütün sevdiklerinin ve yakınlarının ruhlarına hediye olsun, rabbimiz ruhlarını şâd eylesin, makamları âlâ olsun, kabirleri nur dolsun, dereceleri yüksek olsun diye;

Bizler de Rabbimizin sevdiği kulları zümresine dahil olalım, iki cihanda aziz ve bahtiyâr olalım diye bir Fatiha, üç İhlâs-ı Şerîf okuyalım, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

## a. Ebû Hafs-ı Haddâd Hakkında

أَبُو حَفْصِ النَّيْسَابُورِيِّ

15. terceme-i hâlin sahibi Ebû Hafsini'n-Neysâbûrî. Araplar Neysâbûrî diye telaffuz ederler. Nun harfini üstün ile okurlar. Aslında nişâpur, Sâsânî hükümdarlarından birisi olan Şâpur'dan gelmekte. Tabii Farsça'da pe harfi var, Arapça'da yok.

Onun için Neysâbûr diyor Araplar.

وَمِنْهُمْ أَبُو حَفْصِ النَّيْسَابُورِيِّ وَاسْمُهُ عَمْرُو بْنُ

سَلَمَ وَيُقَالُ عَمْرُو بْنُ سَلَمَةَ وَهُوَ الْأَصْحَحُّ إِنَّ

شَاءَ اللَّهُ

(*Ve minhüm ebû hafsinî'n-neysâbûriyyü*)  
“Evliyaullahın hayatlarını anlatan bu kitaptaki velilerden birisi de, Nişapur şehrinden Ebû Hafs'tır.” Biliyorsunuz Ebû ile olan kelimeler künyedir, asıl isim değildir. Asıl isim aranmalı!

(*Ve'smühû amrû'bnü's-selem*) Demek ki, ismi Amr imiş, babasının adı da Selem imiş. Tabii Araplarda biliyorsunuz Amr kelimesi biraz acaip bir kelimesidir. Amr okunur ama (*Amru*) gibi yazılır, okunmayan bir vav harfi vardır. Diyorlar ki, bu Ömer kelimesinden bu kelimeyi ayırmak içindir. Öyle yazmış kitaplar. Amru'bnü Selem.

(*Ve yukàlü*) Ve deniliyor ki: (*Amrû'bnü's-selemeh ve hüve'l-esahh*) Babasının adı Selem değil de, Seleme diye de söyleniyor, bu daha sahihtir. Yâni Selem olmasından, isminin Seleme olması daha sıhhatli, daha doğru olsa gerektir diyor müellif. (İnşâa'llàhu) Yâni Allah'ın izniyle, herhalde, Allah bilir ama, daha doğrusu Amrû'bnü Seleme'dir.

Biliyorsunuz, *Ebû Hafs* künyesi Hazret-i Ömer Efendimiz'in de künyesidir. *Ebû Hafs Umerü'bnü'l-Hattâb*. Ondan dolayı, daha sonraki asırlarda yaşamış kişiler bu künyeyi kendilerine takınmışlar. Hazret-i Ömer Efendimiz'e bağlılıklarını gösteriyor tabii bu, bir bakıma...

Hazret-i Ali Efendimiz'in künyesi neydi?.. *Ebû Turâb*. Hani mescide yatmış da, topraklanmış biraz, onun için “*Kalk yâ ebâ türâb!*” diye şaka yapmış Efendimiz, *latîfe* eylemiş. Onun için künyesi *Ebû Türâb*.

فَقَدْ رَأَيْتُ بِحَطِّ جَدِّي إِسْمَاعِيلَ بْنِ نُجَيْدٍ قَالَ أَبُو  
عُثْمَانَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ سَمِعْتُ أُسْتَاذِي أَبَا  
حَفْصِ عُمَرَ بْنِ سَلَمَةَ

(*Fekad raeytü bi-hattı ceddî ismâile'bni nüceyd*) Müellif Sülemî diyor ki: Ben dedem İsmail ibn-i Nüceyd'in –ki o meşhur bir sùfîdir– hattıyla yazılmış, el yazısıyla yazılmış olarak gördüm ki, şöyle bir ibare var idi onun kitabında: (*Kâle ebû usmâne'bnü ismâîle*) *Ebû Osman ibn-i İsmâil* dedi ki: (*Semi'tü üstâzî ebâ hafsin umere'bne selemete*) Üstadım *Ebû Hafs Ömer ibn-i Seleme*'den işittim ki...” diye yazıyor.

Burada karşımıza bir şey daha çıkıyor, ismi Amr değil de, burada Ömer. Tamam, baba adı Seleme. Ama bu sefer isim Amr değil, Ömer olarak bildiriliyor. Eh artık Allah bilir ismini.

Ebû Hafs diye tanınmıştır. Bir de lakabı vardır, burada yok, biliyoruz biz, bu çok meşhur bir sòfidir, zamanının kutbu, evliyaullahın büyüklerinden idi bu: Ebû Hafs el-Haddâd. Haddâd, demirci demek. Demirci Ebû Hafs el-Haddâd. Veyahut Ebû Hafs-ı Haddâd Farsça tamlamayla veya Arapça Ebû Hafsini'l-Haddâd; yâni demir yapan, demiri şekle sokan, vuran, kızdırıp eğip büken insan.

Evliyaullahın böyle isimlerinin yanında, bir meslek adına rastlayabilirsiniz: Attâr, Kassâb, Haddâd, Bezzâz, Kettân gibi isimlere rastlarsınız. Neden dolayı? Çünkü evliyaullah, bu büyük mübarek zâtlar, helâl lokma yemeğe çok önem vermişlerdir. Çünkü, haram lokma yedi mi, insanın vücudunda haramdan hücreler hâsıl olur. Onun da mutlaka cehennemde yanması olacak diye, cehenneme düşmemek için, haram yememeğe çok dikkat ederler.

Helâl lokmanın en hayırlısı da, kendi elinin emeğini, alınının terini dökerek para kazanarak yemek olduğundan, bu evliyaullahın her birisinin, bakarsınız bir mesleği vardır. Çalışırlar, çabalarlar, uğraşırlar, para kazanırlar. Para hırsından dolayı değil, helâl lokma yemek için. Kazandıklarını da hak yola harcarlar.

Yine burada yok ama, bu Ebû Hafsini'l-Haddâd, bu demirci Ebû Hafs adlı büyüğümüz, demir işi yaparmış, bütün gün çalışmış, bir altın kazanmış. Onu da fukaraya götürür, sadaka olarak verirmiş. Hem de ellerine değil. Mahcup olmasınlar diye, aldığı şeyleri kapılarının önlerine bırakır kaçarmış.

Yâni, teşekkür bile etmesinler diye, oradan kaybolur giderlermiş. Kimin verdiği belli olmasın diye. Çünkü maksatları Allah'ın rızasını kazanmak... Halktan teşekkür filan bekledikleri yok.

وَهُوَ مِنْ أَهْلِ قَرْيَةٍ يُقَالُ لَهَا كُورْدَابَاذَ عَلَى بَابِ  
مَدِينَةِ نَيْسَابُورَ إِذَا خَرَجْتَ إِلَى بُخَارَى

(*Ve hüve min ehli karyetin yukâlü lehâ kûrdâbâz, alâ bâbi medîneti neysâbûr, izâ haracte ilâ buhârâ*) Bu Kördâbâz denilen bir köyün ahâlisindendir. Bu köy Nişapur şehrinin kapısı yakınındadır. (*İzâ haracte ilâ buhârâ*) Nişapur'dan Buhârâ'ya gitmek istediğin zaman, şehirden çıktın mı, o çıkış kapısında hemen yakınındaki köydür bu köy.

Biliyorsunuz eskiden şehirlerin surları vardı. Yâni, düşman hücum ettiği zaman, içeri hemen giremesin diye, surları vardı. Epeyce de korurdu bu surlar. Çapulculardan, eşkiyadan, böyle derlenip toparlanıp da, bir yerden şehre hücûm edip yağma eden insanlardan korurdu. Ve bu kalelerin kapılarında nöbetçiler bulunurdu. Gündüz açılırdı, akşam belli bir saatte kale kapıları kapanırdı. Çünkü gündüz düşman uzaktan gelse görünür. Kalabalık birisi geliyor diye kapanır. Gece görünmediği için, akşam belli bir vakit oldu mu, kale kapıları kapanırdı.

Her şehrin değil ama, mühim şehirlerin hepsinin etrafında surlar vardı. Hatta Medine-i Münevvere'nin de etrafında surlar vardı,

minyatürlerde görülür. İşte Şam tarafı kapısı vs. diye isimleri vardır her bir kapının. Tabii şimdi onların hepsi yok artık, korunmuyor. Halbuki eski hali korunsaydı Medine-i Münev- vere'nin, bizim için güzel olurdu yâni, antika bir şey olurdu.

İstanbul'un surları çok şükür duruyor. Edirne Kapı diyoruz. Ne demek?.. Yâni İstanbul'dan Edirne'ye giden insanların çıktığı kapı. Topkapı diyoruz, Top Kapısı diyoruz vs...

İşte bu Kördâbâz, kaf-vav-re-dal: körd... Tabii ke harfini biz ince okuyoruz ama, İranlılar pek ince okumaz, bunu *kord* okuyabilirler, *kurd* okuyabilirler. O zaman Arapların *zi'b dediği, Türkçedeki kurt, koyunları filan parçalayan mahlûk mânâsına gelebilir. O isim Türkler arasında kullanılıyordu. Veyahut da kürt dediğimiz kelime olabilir. Ama onu vavsız kullanıyor Araplar, normal olarak. Kürd-ekrâd olarak vavsız kullanıyorlar.*

Tabii bu Kördâbâz, âbâz dediği âbâd demek. Uzun bir sesliden sonra gelen de harfi Farsça'nın bir devresinde ze okunduğu için, âbâz diyor burada, peltek ze ile söylüyor ama bu âbâd demek. Yâni *Kurdâbâd demek bu. Kurdâbâd ne demek oluyor? Kurdun yapmış olduğu şehir demek oluyor. Meselâ, Felekâbâd diye bir şehir var. Eğridir gölünün kenarında Felekiddin Dünder Bey kurduğu için, Felekâbâd demişler.*

*İşte meselâ Nasr isminde birisi kurmuştur, Nasr ibni's-Seyyâr isimli Samanoğlu hükümdarı kurmuştur şehri, şehrin adı Nasrâbâd'dır. Böyle*

yâni birisi tarafından yapılmış olan kasabalara, köylere onun ismi veriliyor. Bu da, demek ki Kurd isminde bir hükümdar kurmuş da onun için Kurdâbâd denmiş bu köye. Bir ağa veya hükümdar... Oradanmış. Ama Nişapur'un yakını. Hemen Nişapur'un kale kapısından Buhâra'ya doğru gitmek istediğin zaman, çıktığın zaman oradaki köyden imiş. Nişapurlu.

Araplar, yâni müslümanlar, mücahidler İslâm'ı yaymak için oralara geldikleri zaman, Nişapur şehri çok önemli bir merkez idi. Etrafı surlarla çevrilmiş idi. Arap fatihlerin oturduğu çok önemli bir yer idi. Oradan çok büyük alimler yetişmiştir. Ekseriyeti Arap kökenlidir. Hatta bu kitabın yazarı Ebû Abdurrahmân es-Sülemî de, Nişapur şehrindedir ama, Benî Süleym kabilesindedir, Arap asıllıdır.

Hacı Bektâş-ı Velî de rivayete göre Nişapurludur ama, seyyiddir; yâni Peygamber SAS Efendimiz'in soyundandır, Arap asıllıdır yâni.

Kurdâbâd şehriden imiş Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri. Buhârâ, biliyorsunuz Horasan'ın Mâverâünnehir denilen Seyhun ve Ceyhun nehirleri arasındaki o mübarek, münbit arazinin en önemli şehirlerinden biridir. Samanoğlularının pâyitahtıdır.

Bizlere de el-hamdü lillah, üç-beş sene önce Buhârâ, Semerkand, Taşkent'i görmek nasib oldu, gittik. En meşhur şahıslardan birisi kimdir Buhârâ'dan yetişen?.. İmâm Buhârî Hazretleri'dir. *Sahîh-i Buhârî'yi yazan zât-ı muhterem.* Onun da türbe-i pâkini ziyaret ettik, dualar eyledik. 8



Demek ki, Nişapur'dan Buhara'ya giden kapının biraz ilerisinde Kurdâbâd şehrinden, kasabasından, köyünden imiş.

صَحْبَ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مَهْدِيٍّ الْأَبْيُورِدِيِّ وَعَلِيًّا  
النَّضْرَابَادِيِّ وَرَافِقَ أَحْمَدِ بْنِ خَضْرَوَيْهِ الْبَلْخِيِّ  
وَكَانَ أَحَدَ الْأَئِمَّةِ وَالسَّادَةِ انْتَمَى إِلَيْهِ شَاهُ ابْنُ  
شَجَاعِ الْكِرْمَانِيِّ وَأَبُو عَثْمَانَ سَعِيدِ بْنِ  
إِسْمَاعِيلَ

(*Sahibe ubeyda'llâhi'bne mehdiyyini'l-ebîverdî*) “Ubeydullah ibn-i Mehdî el-Ebîverdî ile arkadaşlığı oldu.” (*Sahibe*) Sohbet etti, yâni beraberliği oldu, arkadaşlığı oldu, dostluğu oldu demek. (*Ve aliyeni'n-nasrâbâzî*) “Nasrâbâdlı Ali ile sohbeti oldu, mülâki oldu, onunla ahbablığı oldu. (*Ve râfeka ahmedi'bni hadraveyhi'l-belhiyye*) Belhli Ahmed ibn-i Hadraveyh ile arkadaşlığı oldu, murafakatı oldu. (*Ve kâne ehade'l-eimmeti ve's-sâdeh*) İmâmlardan, efendilerden birisi idi.”

*Eimme, imamlar demek ama, cami imamı demek değil. O devirde eimme demek, yâni önder demek. Yâni kimin önderi?..*

Tasavvufun önderlerinden. (*Kâne ehade'l-eimmeti*) Yâni, tasavvufun en önde gelen önderlerinden birisiydi bu Ebû Hafsinî'l-Haddâd. (*Ve's-sâdeh*) *Sâde* ve *sâdât*, *seyyid* kelimesinin çoğuludur.

Yâni, tasavvuf yolunun efendilerinin, soylularının bir tanesiydi bu.

(Eyyühe's-sâdetü ve's-seyyidât) derler Araplar karşısındaki insanlara hitap ederken. Yâni, "Ey beyefendiler, hanımefendiler!" demek. Sâde, Türkçede katıksız filan mânâsına geliyor, sade yağ filan gibi. Ama Arapçada sâde, seyyidin çoğulu. Sâdât da o mânâyâ. Sâdât ve sâde. Yâni, önemli bir kimse, olağanüstü meziyetleri olan bir kimse.

Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri'yle de konuşması, görüşmesi olmuş. Bu zâtın zamanının kutbu olduğunu, kutbü'l-aktâb olduğunu Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri söylüyor.

(İntemâ ileyhi şâhü'bnü şücâini'l-kirmânî) "Şâh ibn-i Şücâ el- Kirmânî buna intisab etmiştir, buna bağlılığını söyler." İntemâ, birisine bağlı olmak mânâsına geliyor. Şâh İbn-i Şucâ el-Kirmânî, bu da meşhur bir zât-ı muhteremdir ve Halvetîlerin silsilesinde ismi geçer.

(Ve ebû usmâne saîdi'bni ismâil) "Saîd ibn-i İsmâil Ebû Osman isimli zât da buna bağlıdır." Yâni, bunun talebelerinden, müridlerinden, buna müntesiblerdendir demek istiyor.

تُوْفِي سَنَتَ سَبْعِينَ وَمِائَتَيْنِ وَيُقَالُ سَنَةَ سَبْعٍ  
وَسِتِّينَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ

(Tüveffiye senete seb'îne ve mieteyn) 270 hicrî senesinde vefat etti Ebû Hafs-ı Haddâd. (Ve yukâlû senete seb'in ve sittîn) 267 diyenler de var, üç sene farkla. Yâni 270'de öldü, veya

267’de öldü diyenler var. (*Va’llàhu a’lem*) Allah daha iyi bilir. Yâni hangisiyse, Allah bilir artık. Ya 267’de, ya 270’de vefat etmiş, ahirete irtihâl eylemiş.

## b. Günahlar Küfrün Habercisidir

قَرَأْتُ بِخَطِّ أَبِي عَمْرٍو بْنِ حَمْدَانَ قَالَ سَمِعْتُ  
أَبِي يَقُولُ قَالَ أَبُو حَفْصِ الْمَعَاصِي بَرِيدُ  
الْكُفْرِ كَمَا أَنَّ الْحُمَّى بَرِيدُ الْمَوْتِ

TS. 116/1 (*Kara’tü bi-hatti ebî amri’bni hamdân*) Ebû Amr ibn- i Hamdân isimli zâtın el yazısıyla yazılmış bir yerde okudum ki, (*kàle: Semi’tü ebî, yekül*) ‘Babam şöyle dedi’ diye yazmış oraya. (*Kàle ebû hafs*) ‘Ebû Hafs-ı Haddâd dedi ki’ diye yazmış. Şimdi sözüne geçti yâni. Ebû Hafs Rh.A, KS sözünü naklediyor falanca zâttan naklen: (*El-maâsî berîdü’l-küfri, kemâ enne’l-hummâ berîdü’l-mevt*)

Ne demiş, şimdi ilk sözünü okuyoruz böylece, söylediği güzel sözlerden... Biliyorsunuz;

كَلَامُ الْكِبَارِ كِبَارُ الْكَلَامِ

(*Kelâmü’l-kibâri kibârü’l-keâm*) derler. Yâni *kibâr*, büyükler demek, *kebîr*’in çoğulu. (*Kelâmü’l-kibâr*) “Büyük zâtların sözleri, konuşmaları, (*kibârü’l-keâm*) sözlerin büyükleridir. Büyüklerin sözleri, sözlerin büyükleridir.” Yâni, büyük insanların söylediği

sözler de, sözlerin içinde sıradan söz değildir, büyük sözdür.

Ne buyurmuş:

(*El-maâsî*) “Günahlar, isyanlar, Allah’a asî olmak, ma’siyet işlemler, (*berîdü’l-küfr*) küfrün habercisidir, kâfirliğin habercisidir; (*kemâ enne’l-hummâ*) şiddetli ateşin (*berîdü’l-mevt*) ölümün habercisi olduğu gibi. Şiddetli ateşin, cayır cayır yanan hastanın o ateşinin, ölümün habercisi olması gibi, günah işlemler de küfrün habercisidir.”

O devri tabii, şimdiki gibi düşünmeyeceğiz. Bir insan ateşli hastalığa tutulmuş, cayır cayır yanıyor. Bakarsın biraz sonra, (*İnnâ lillâh, ve innâ ileyhi râciùn*) ölmüş. *Hummâdan sonra vefat... Hummânın, ateşin etkisiyle... Tabii, bazı amansız hummâ hastalıkları şimdi bile var. Tutulduğu zaman ölüyor insan. Meselâ tetanoz dediğimiz kazıklı hummâyâ yakalanmışsa insan, çare yok gidiyor, ölüyor yâni.*

Hummânın, ölümün habercisi olduğu gibi, işlenen günahlar da küfrün habercisidir. Yâni, bu günahları işleyen şahıs gevşedi.

Evet mü’min ama, günahları işliyor. Demek ki, küfre doğru gidiyor. Arkasından küfür gelebilir, kâfirlik durumuna düşebilir. Küfrün habercisi, işaretleri, emâreleri oluyor günahlar.. Onun için, aklı başında olan müslümanın günahlardan şiddetle sakınması lâzım!

Biliyorsunuz, güzel bir söz daha söyleniyor:

“—Nafileler sünnetleri korur, sünnetler farzları korur, farzlar imanı korur.”

Yâni, insan nafileleri işlemeyince, ihmal sünnetlerde de başlar, sünnetleri de teklemeye başlar. Sünnetleri işlemeyince, farzlar da arada sırada yapılmaya başlar, ihmale başlar. Farzlar da ihmale başlandığı zaman, bakarsın adamın imanında zedelenme başlamış. Namaz kılmıyor, bilmem ne filân derken, sapıtmış, şaşırılmış, gitmiş.

Onun için, insanın Peygamber Efendimiz'in tavsiye ettiği ibadetleri, taatleri elinden geldiğince dikkatle yapmaya çalışması lâzım geliyor. Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'nin bu güzel sözü hatırımızda kalsın.

### c. Ebû Hafs-ı Haddâd'ın Bir Hâli

قَالَ وَقَالَ مُحَمَّدُ الْجَلَّابُ صَحِبْتُ أَبَا حَفْصٍ  
اِثْنَتَيْنِ وَعِشْرِينَ سَنَةً مَا رَأَيْتُهُ ذَكَرَ اللَّهُ تَعَالَى  
عَلَى حَدِّ الْغَفْلَةِ وَالْإِنْبِسَاطِ وَمَا كَانَ يَذْكُرُهُ إِلَّا  
عَلَى سَبِيلِ الْحُضُورِ وَالتَّعْظِيمِ وَالْحُرْمَةِ فَكَانَ  
إِذَا ذَكَرَ اللَّهُ تَغَيَّرَتْ عَلَيْهِ حَالُهُ حَتَّى كَانَ يَرَى  
ذَلِكَ مِنْهُ جَمِيعُ مَنْ حَضَرَهُ

TS. 116/2 (Kâle, ve kâle muhammeşu'l-cellâbü)

Bu lakabda olan kişi ki, aşağıda açıklaması var:

(İbrâhimi'bni muhammedi'bni abdu'llâh, ebû ishâk en- neysâbûrî) diyor, ismini veriyor. Muhaddismiş, zâhidmiş, Muhammeş diye tanınmış bir kimseymiş. Cellâb da, gene bir meslek adıdır. Bu gülsuyuyla güllaç gibi yapılan tatlının adı da, cellâb onu yapan kimse mânâsına geliyor yâni. O da demek ki bir şey yapıp, satıp kazancını öyle sağlıyormuş.

(Sahibtü ebâ hafsin) “Ebû Hafs-ı Haddâd ile sohbet ettim, yâni arkadaşlığında bulundum; maiyyetinde, yanında bulundum, meclislerinde bulundum. (İsneteyni ve işrîne seneh) 22 sene onun meclislerine devam ettim, yanında bulundum. (Mâ raeytühû zekera'llâhi teâlâ alâ haddi'l-gafleti ve'l-inbisât) Onun gevşek, neşeli bir şekilde ve gafletle Allah'ı andığını hiç görmedim. 22 sene yanında bulundum, böyle laubâli şekilde ve gevşek şekilde ve umursamaz, neşeli bir tarzda Allah'ı zikrettiğini; yâni ümitvâr bir tarzda, yayılmış bir tarzda zikrettiğini hiç görmedim.”

(Ve mâ kâne yezkürühû illâ alâ sebîli'l-hudûr) “Allah'ı ancak huzur ile zikrederdi Ebû Hafs-ı Haddâd. (Ve't-ta'zîmi ve'l-hurmeh) Ta'zim ile, hürmet ederek zikrederdi.” Yâni böyle laubali, sıradan bir şey konuşur gibi Allah'ı zikretmezdi. Allah'ı andığı zaman huzur ile, yâni Allah'ın huzurunda olduğunun idraki ile, Allah'a ta'zîm ederek, hürmet göstererek Allah'ı zikrederdi. (Fekâne izâ zekera'llahe tegayyeret aleyhi hâlühû) “Allah'ı zikrettiği zaman hali değişirdi. Şöyle bir tavrı, çehresi, hali mütegayyir olurdu, durumu bir değişirdi yâni böyle. (Hattâ kâne

yerâ zâlike minhu cemîu men hadarahû) Yanında olan herkes o değişikliği fark edecek şekilde, bir değişiklik olurdu halinde. Allah'ı anarken öyle sıradan bir anlatım tarzıyla anmaz, şöyle bir hali değiştirdi, herkes fark ederdi.”

#### d. Allah'ı Gerçekten Zikreden Kimse

قَالَ وَقَالَ مَرَّةً وَقَدْ ذَكَرَ اللَّهُ تَعَالَى وَتَغَيَّرَ عَلَيْهِ  
حَالُهُ فَلَمَّا رَجَعَ قَالَ مَا أَبْعَدَ ذِكْرَنَا مِنْ ذِكْرِ  
الْمُحَقِّقِينَ فَمَا أَظُنُّ أَنَّ مُحِقًّا يَذْكُرُ اللَّهَ عَنْ غَيْرِ  
غَفْلَةٍ ثُمَّ يَبْقَى ذَلِكَ حَيًّا إِلَّا الْأَنْبِيَاءَ فَأَنَّهُمْ أَيْدُوا  
بِقُوَّةِ النُّبُوَّةِ وَخَوَاصُّ الْأَوْلِيَاءِ بِقُوَّةِ وَلَايَتِهِمْ

TS. 116/3 (Kàle, ve kàle merreten) Ravi diyor ki: Bir keresinde buyurdu ki, Ebû Hafs-ı Haddâd... (Ve kad zekera'llàhe teâlâ) Allah'ı zikrettiği, andığı bir sırada, (ve tegayyera aleyhi hâlühû) hali böyle değişmiş, bir ciddiyet kesbetmiş durumda; (felemmâ racea) şöyle bir değişmiş, sonra toparlamış kendisine gelmiş olduğu zaman, (kàle) dedi ki:

(Mâ eb'ade zikrenâ min zikri'l-muhakkıkîn) “Bizim Allah'ı zikrimiz, muhakkıkların zikrinden ne kadar uzak yâhu!” demiş. Kendisi böyle Allah derken halden hale, renkten renge girdiği halde, o hale girmiş çıkmış, toparlayınca; “Nerede bizim zikrimiz, nerede Allah'ın gerçek muhakkıklarının zikri? Bizimki onların zikrinden fersah fersah uzak!..” buyurmuş.

(Femâ ezinne enne muhikkan yezkürü'llâhe an gayri gafletin, sümme yebkà ba'de zâlike hayyâ) “Hakîkaten Allah'ı gafletsiz olarak gerçekten zikreden bir insanı sanmıyorum ki, o zikrinden sonra bir daha canlı kalsın... Canlı kalacağını sanmam. Ölür yâni. Allah'ı gerçekten zikrederse, canı çıkar gider, uçar gider. Hiç bir kimsenin böyle Allah'ı hakkıyla anıp da, sağ kalacağını tahmin etmem, (*ille'l-enbiyâ'*) peygamberler hariç... (*Ve innehüm*) Çünkü onlar, (*üyyidü bi-kuvveti'n-nübüvveh*) peygamberlik kuvvetiyle Allah tarafından takviye edildiklerinden ölmezler Allah deyince, tahammül edebilirler. (*Ve havâssu'l-evliyâ'*) Evliyaullahın büyükleri de ölmezler, (*bi-kuvveti velâyetihim*) velîliklerinin kuvvetinden dolayı ölmezler. Yoksa insan Allah'ı hakkıyla zikretsın de, sağ kalsın... Mümkün değil, can verir gider.”

Öylelerinin hayatlarını okuyoruz. Yâni büyüklerin hayatlarını okuduğumuz zaman, gelecek öyle insanlar da... Allah demiş, ruhunu teslim etmiş. Gelmiş birisi bir şey sormuş, Allah'ın adı bir geçmiş, “Allah!..” diye bir nâra atmış, ruhunu teslim etmiş. Çok böyleleri... Yâni işi ne kadar ciddi tutuyorlar, ne kadar samimi, içten Allah'ı zikrediyorlar.

Ebû Hafs-ı Haddâd, bu kadar Allah adını gafletle anmazken, andığı zaman aklı başından giderken, rengi değişirken, yine de diyor ki:

“—Nerede evliyaullahın zikri, nerede bizim zikrimiz!..” diyor.



Yâni, gerçekten zikreden insan canını verir demek istiyor. Biz can vermediğimize göre, demek ki gerçek zikretmiyoruz demek istiyor.

Saygılarına bak!.. Yâni, Allah'a saygılarına bak ki, Allah'ın adı anıldığı zaman, mutlaka değişiyor hali... Olduğu gibi kalmıyor yâni.

## e. Dünyanın Kıymeti Yok

قَالَ وَكَانَ أَبُو حَفْصٍ يَقُولُ مِنْ إِهَانَةِ الدُّنْيَا أَنِّي لَا  
أُبْخَلُ بِهَا عَلَى نَفْسِي لِأَحْتِقَارِهَا وَاحْتِقَارِ  
نَفْسِي عِنْدِي

TS. 117/4 (*Kâle ve kâne ebû hafsin yekül*) Yine bu Ebû Hafs-ı Haddâd derdi ki: (*Min ihâneti'd-dünyâ, ennî lâ ebhalü bihâ alâ ehadin*) “Dünyanın hor ve kıymetsiz olmasından dolayıdır ki, ben dünyalığı hiç bir kimseye esirgemiyorum. Yâni elimde ne varsa, veriyorum. Dünyanın kıymeti yok. Dünyanın kıymeti olmadığı için, hiç cimrilik yapmıyorum, veriyorum.

(*Ve lâ ebhalü bihâ alâ nefsi*) Kendime de veriyorum. Kendime de esirgemiyorum, (*li'htikârihâ*) dünyanın horluğundan dolayı; (*ve'htikâri nefsi indî*) nefsimin de hor olmasından dolayı... Köpek gibi kıymeti yok ki, veriyorum. Dünyanın da kıymeti yok, nefsimin de kıymeti yok, veriyorum.” Yâni yemek yemesi filan ondan... Düşüncesine bak!

(*Min ihâneti'd-dünyâ*) “Dünyanın değersizliği” demek. İhânet, Türkçe'de yanlış kullanılıyor.

İhânet deyince hıyanet anlaşılıyor. Halbuki hıyânet, hâinlik, noktalı ha iledir; ihanet iki gözlü he iledir. İhanet, heyyin olmak, yâni hor olmak, değersiz olmak, ehemmiyetsiz olmak demek. Hıyanet ise, hain olmak, hı ile. O başka.

(Min ihâneti'd-dünyâ) demek, yâni “Dünyanın kıymetsiz-liğinden, önemsizliğinden dolayı, ben onu kimseden esirgemiyorum.”

Yâni, elinde para pul varsa çıkarıp veriyormuş, kıymeti olmadığından. Başkasına da veriyormuş, kendisine de harcıyormuş... Tabii kazancı helâl vs. de bazı kimseler vardır dervişlerden, dünyalığa hiç iltifat etmezler, hiç yemezler, içmezler, almazlar filan... Bu öyle yapmıyor. Dünyalığın da kıymeti yok, nefsin de kıymeti yok. Yâni o kadar sıkılmıyor.

## f. Fakirlik Korkusu

قَالَ وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ بَحْرِ الشَّجِينِي أَخُو زَكَرِيَّا  
كُنْتُ أَخَافُ الْفَقْرَ مَعَ مَا كُنْتُ أَمْلِكُ مِنَ الْمَالِ  
فَقَالَ لِي يَوْمًا أَبُو حَفْصٍ إِنَّ قَضَى اللَّهُ عَلَيْكَ الْفَقْرَ  
لَا يَقْدِرُ أَحَدٌ أَنْ يُغْنِيكَ فَذَهَبَ خَوْفُ  
الْفَقْرِ مِنْ قَلْبِي رَأْسًا

TS. 117/5 (Kâle, ve kâle muhammedü'bnü bahrini'ş-şecînî) Müellif dedi ki: Muhammed ibn-i Bahr eş-Şecînî dedi ki... (Ehû zakeriyyâ) Zakeriyyâ'nın kardeşi olan zât:

(*Küntü ehâfü'l-fahr*) “Ben fakirlikten korkuyordum...” Anlatıyor adam. “Ben fakirlikten korkuyordum; (*mea mâ küntü emlikü mine'l-mâl*) maldan, malım mülküm çok olmasına rağmen, gene de fakirlikten korkuyordum. Yâni, “Fakirleşirsem, beş parasız kalırsam, çoluk çocuğum ne olur, ne yerim ne içerim?” filan gibi böyle bir korku içindeydim. (*Fekâle lî yevmen ebû hafsin*) Bu Ebû Hafs el-Haddâd bir gün bana dedi ki:

(*İn kada'llâhu aleyke'l-fakra lâ yakdirü ehadün en yağniyeke*) ‘Bana bak! Allah sana fakir olmayı murad etti mi, seni hiç bir kimse zengin edemez, tamam mı! (*İn kada'llâhu aleyke'l-fakra*) Allah sana fakirliği yazmışsa, yazarsa, yazmış olsa; (*lâ yakdirü ehadün en yağniyeke*) hiç bir kimse seni zengin yapmağa güç yetiremez.” (*Fezehebe havfü'l-fakri min kalbî re'sen*) O andan itibaren kalbimden fakirlik korkusu çıktı gitti.

Fakirlik korkusunun zararı nedir? Millet fakirlikten korktuğu için hayır yapamaz, hasenât yapamaz, zekât veremez, sadaka veremez, eli titrer. Ya verirsem ben ne olacağım? Parasız kalırım diye ödü patlar. Onun için, fakirlik korkusu bir kötü düşüncedir. Allah-u Teâlâ Hazretleri dünya ehline verir fakirlik korkusunu. Fakirliği gözünün önünde böyle sallandırır.

Demokles'in kılıcı gibi başının ucunda sallandırır.

Demokles'in kılıcı ne demek onu da bilmiyoruz ya, herhalde bir fıkrası var.<sup>1</sup> Neyse yâni, tehlikeli bir şey gibi karşısında sallandırır böyle. Fakirlikten korkar, şeytan korkutur fakirlikten...

Niye korkutur?

“—Verme yâ! Niye veriyorsun yâ, verirsen fakir olursun. Sonra sen ne yiyeceksin, ne içeceksin?..”

Böyle boyna kışkırtır. İnsana hayır hasenât yaptırmaz. Adam söz verir, zengin, tamam:

“—Gel, senin vakfına şu kadar yardım yapacağım!” der. Coşmuştur, verecek. Ertesi gün gidersin, bakarsın vazgeçmiş.

Neden?.. Şeytan bir günde hakkından geldi onun. Ağzından girdi, burnundan çıktı, korkuttu, etti filan... Bakarsın vaad ettiğini vermez. Böyle olur yâni. Şeytan korkutur. Fakirlikten insanı korkutan şeytandır. Dünya sevgisi, dünya ehli olan insanlar, dünya sevgisine sahip insanlar, fakirlikten korkar.

---

<sup>1</sup> Demokles, Siraküze tiranı yaşlı Dionysios'un nedimi idi (MÖ. 4. Yüzyıl başı). Krallığın verdiği mutluluğu durmadan överek kendisini bıkip usandırınca, kral, “Bu mutluluğu senin de tatmanı istiyorum!” diyerek, tahtını bir gün için ona bıraktı. Demokles buna çok sevindi. Fakat şölenin ortasında, başının üstünde sadece bir tek at kılına bağlı bir kılıcın sallandığını gördü.

Bu efsanede, kalelerin yüksek duvarları arasında yaşayan Dionysios'un, içinde bulunduğu devamlı endişe ve tehlikeyi ortaya koyan bir gerçek payı vardır. Sürekli bir tehlikenin varlığını belirtmek için, Demokles'in kılıcı deyimi günümüzde sık sık kullanılmaktadır. (Meydan Larousse, Sabah, c. V, s. 152)

Bu da diyor ki: “Ben de fakirlikten korkuyordum da, malım mülküm olduğu halde...” Bir gün Ebû Hafs-ı Haddâd buna demiş ki:

“—Bana bak, Allah sana eğer fakirliği yazdıysa, hiç kimse seni zengin kılamaz.” demiş. Onun bu mübarek sözünün tesirinden, artık fakirlikten korku gitmiş gönlünden. Tabii o zaman iyi bir insan oldu demek ki, cömert bir insan oldu.

### g. Hakîkî Dervişin Özelliği

قَالَ وَقَالَ أَبُو حَفْصٍ الْفَقِيرُ الصَّادِقُ الَّذِي يَكُونُ  
فِي كُلِّ وَقْتٍ بِحُكْمِهِ فَإِذَا وَرَدَ عَلَيْهِ وَارِدٌ  
يَشْغَلُهُ عَنْ حُكْمِ وَقْتِهِ يَسْتَوْحِشُ مِنْهُ وَيَنْفِيهِ

TS. 117/6 (Kâle ve kâle ebû hafs) Yine müellif dedi ki Ebû Hafs şöyle buyurdu: (*El-fakîru's-sâdıku, ellezî yekûnü fî külli vaktin bi- hükmihi, feizâ verede aleyhi vâridün yeşgalühû an hükmi vaktihî yestevhişü minhü ve yenfîhi*)

(*El-fakîru's-sâdıku*) “Gerçek fakir...” Buradaki fakirden maksat dervîştir. Aslında bu tasavvuf erbâbı zühd sahibi olduklarından, mala mülke önem vermediklerinden, maddeten de fakir gibi görünüyorlar ama, bu fakir sözü dervîş mânâsına onların adı olmuştur. Meselâ, şeyh efendi kendisinin imzasını atar, kitabı yazmıştır, sonunda: *Ene el-fakîr, el-hakîr... Efkaru'l-fukarâ, fakirlerin en fakiri... Veya hâdimü'l-fukarâ, fakirlerin hizmetçisi...*

Yâni dervişlerin reisi demek gene o. Yâni öyle söylerler. Fakir, derviş mânâsına... Şimdi en iyi derviş demek, hakiki derviş demek bu...

*(El-fakîru's-sâdık)* “Hakîkî fakir, hakîkî derviş” demek. Neymiş?.. *(Ellezî yekûnü fî külli vaktin bi-hükmihi)* “Her vakitte, her zamanda o zamanın hükmü neyse, o hükme tâbî olandır. *(Feizâ verede aleyhi vâridün yeşgalühû an hükmi vaktihî)* Ona, o vaktinin hükmüyle meşgul olmaktan alıkoyacak bir şey geldiği zaman, bir başka şey geldiği zaman; *(yestevhişü minhü ve yenfîhi)* onu sevmez, ondan kaçmağa çalışır ve onu reddeder. Yâni hakîkî derviş, zamanının icab ettirdiği hükme tâbi olan kimsedir.”

Tabii bu, izahı çok geniş bir şey... Derviş, zamanının hükmüne tabi olacak; ne demek? Hatırıma gelen misalleri söyleyeyim: Camiye gelmiş, kapıdan içeriye girmiş. Tamam, artık camiye geldin, bırak bakkal işini, kasap işini...

“—Üç kilo un alacaktım, beş kilo bilmem ne yapacaktım, şöyle oldu, böyle oldu... Filancaya borcum var. Camiden çıktıktan sonra şöyle yapayım böyle yapayım...”

Yâ şimdi camidesin, caminin hükmüne tâbi ol! İçeriye girdin, namaz kılacaksın...

Allahu ekber! Namaza durdun... Şimdi namazını güzel kılmağa bak! Namazının hükmüne riâyet et!..

Hizmete koştun... Şu anda hizmeti icrâ et, oradan cayma, cıvıma, gevşeme filan gibi.

Yâni insanın hayatında, günlük hayatında veya ömrü boyunca her vaktinin gereği olan, dini

bakımdan o anda onu yapması gereken en doğru iş vardır. Zamanı en iyi değerlendirme... İşte derviş onu yapandır. Yâni vaktinin, zamanının icab ettirdiği işi bilip, bulup onu yapar. Onun dışında bir şey gelirse, onu def etmeğe çalışan insan.

Bu ne demek oluyor Allahu a'lem?.. Yâni derviş öyle zekî bir insandır ki, içinde bulunduğu zamanda fıkıh bakımından, din bakımından ne yapması gerektiğini çok iyi düşünecek. Gençlikte ne yapması gerekiyor?.. İlim öğrenmesi gerekiyor meselâ. Tamam, ona çalış. Sonra bir zaman gelecek o zamanı bulamayacak.

Boş zamanı var, tamam hafızlığa çalışsın, ezberini arttırsın. Sonra bir zaman gelecek, onu bulamayacak. Zamanının gereği olan şeyi düşünüp ona tâbi olmak. Allahu a'lem böyle... Bunu kastediyor.

## h. Allah'tan İstemek, Allah'a Dayanmak

قَالَ وَقَالَ أَبُو حَفْصٍ مَا أَعَزَّ الْفَقْرَ إِلَى اللَّهِ وَأَذَلَّ  
الْفَقْرَ إِلَى الْأَشْكَالِ وَمَا أَحْسَنَ الْإِسْتِغْنَاءَ  
بِاللَّهِ وَأَقْبَحَ الْإِسْتِغْنَاءَ بِاللِّئَامِ

TS. 117/7 (Ve kâle ebû hafsin) Yine müellif dedi ki: Ebû Hafs-ı Haddâd şöyle buyurdu: (Mâ eazze'l-fakra ila'llâh, ve ezelle'l-fakra ile'l-eşkâl; ve mâ ahsene'l-istiğnâe bi'llâh, ve akbehe'l-istiğnâe bi'l- liâm) Yâni bunu Arapça bilen bazı insanlara versek imtihan sorusu olarak, al sana Arapça iki cümle veya bir

cümle... Ver bakalım Türkçe mânâsını desek, hatta şimdi vakit dolmuş olsaydı ben deseysen ki, “Hadi bakalım, bu cümlelerin mânâsını bir dahaki haftaya îlâhiyatlılar hazırlansın, mânâsını söylesinler.” deseysen... Ne demek, düşünün bakalım bulabilecek misiniz?..

*(Mâ eazze'l-fakra ila'llah ve ezelle'l-fakra ile'l-eşkâl)* Bunun mânâsı şu: Mâ burada fiil-i taaccüb sîgasıdır. *(Mâ eazze'l-fakra ila'llah)* Allah'a muhtaç olmak ne izzetli, kıymetli bir şeydir. İnsanın Allah'a muhtaç olması, *(el-fakîr ila'llah)* Allah'a muhtaç olması ne hoş, ne izzetli, ne kıymetli bir şeydir.”

Aslında fakir hor bir insandır, muhtaç çünkü. Normal bir fakiri, dünyevî bir fakiri düşünelim, ne yapıyor dünyevî fakir?.. Kapıyı çalıyor, elini açıyor, “Allah rızası için bir şey versene...” filan diyor. Horluktur ama buna ne diyor: *(Mâ eazze'l-fakra ila'llah)* “Allah'a muhtaç olmak, Allah'a fakir olmak ne kadar izzetli bir şeydir.” Allah'a muhtaç olmak, kullara muhtaç olmak gibi değil. O izzetli... Ne kadar izzetlidir Allah'a muhtaç olmak!

*(Ve ezelle'l-fakra ile'l-eşkâl)* “Şekillere muhtaç olmak da ne kadar horluktur, ne kadar aşağılık bir şeydir.”

*Eşkâl dediği burada şekiller, yâni mahlûkat demek. Bu mahlûkat işte... Dağ, ova, deniz, bağ, bahçe, insan, mevkî, makam vs... Her şey gelip geçici, bozulacak şekiller. Yâni yazıyorsun, bozuyorsun, yaz-boz tahtası, çizgiler siliniyor filan; onun gibi. Yâni bu şekillere, bu fani varlıklara, eşyaya muhtaç olmak ne kadar horluktur, Allah'a muhtaç olmak ne kadar izzetli bir şeydir.*



*(Ve mâ ahsene'l-istiğnâe bi'llâh)* “Allah’a dayanıp da, kullardan müstağnî olmak ne kadar güzel bir şeydir.” Allah’a tevekkül ediyor, Allah’a dayanıyor, kimseye eyvallahı yok.. Padişahlara bile eyvallah etmiyor. Öyle bir hür ki, insan öyle bir hürriyet kazanıyor ki o zaman, kimseye tamahı olmayınca, kimseye dalkavukluğu da olmuyor. Kimseden bir şey beklemeyince kimseden korkusu da olmuyor.

*(Mâ ahsene'l-istiğnâe bi'llâh)* “Allah’a dayanıp, Allah’a sarılıp, Allah’la mahlûkattan müstağnî olmak ne güzel bir şeydir. *(Ve akbehe'l-istiğnâe bi'l-liâm)* Alçaklara sarılıp da müstağnî olmak, ne kadar kötü bir şeydir.” Hani gidiyor bir adama dalkavuk oluyor. Gidiyor bir adama kul oluyor, köle oluyor. Bir avcıya köpek oluyor, o da zulmediyor, gidiyor, başka mahlûkları avlıyor. Onun köpeği olmak ne fena...

*[Muîni zâlimin dünyada erbâb-ı denâettir;]  
Köpektir zevk alan sayyâd-ı bî-insâfa hizmetten.*

diyor şair. Yâni, alçaklara dayanarak onunla insanın ihtiyaçlarını karşılamak ne kadar kötüdür müstağni olmak alçaklara dayanarak. Ne kadar çirkin, kabih bir şeydir, Allah’a dayanarak, Allah’a güvenerek mahlukattan müstağnî olmak ne kadar güzel bir şeydir.

Tabii, bu adamlar bu sözleri söyleyince, yapıyorlardı. Bu adamları padişahlar korkutmamıştı, komutanlar korkutmamışlardır. Bunlar Allah’a dayanmışlardır, padişaha dobra dobra hakkı söylemişlerdir. Çatır çatır hakkı söylemişlerdir her yerde. Kafalarını kessinler; aldırma-  
mışlardır, korkmamışlardır.

Hâtem-i Esam Hazretleri Medine-i Münevvere'ye gitmiş, orada sormuş insanlara, demiş ki:

“—Rasûlüllah'ın sarayı nerede, bana göstersenize?..” Demişler ki:

“—Behey cahil! Rasûlüllah'ın sarayı mı olur?.. Rasûlüllah mütevazi insandı, çok basit hücreleri vardı. Onun sarayı filan mı var, kasrı mı var, sarayı mı var?..”

“—Peki o zaman, burası Medine-i Rasûl olmaktan çıkmış, cebbârların, firavunların şehri olmuş. Nedir bu etraftaki saraylar?” demiş.

Yapıştırmış lafı, oralarda saray yapanları tenkid ediyor.

İşte bir alimin yanına gitmiş, bir soru sormuş filan... Onun bir hatasını söylemiş. Yâni bu insanlar böyledir. Kimseden korkmazlar, herkesin bunlardan ödü patlar.

Sultan Sencer... Bizim Ebü'l-Hasen-i Harakânî Efendimiz Hazretleri yanına gidermiş. Böyle koca sakalıyla, heybetli haliyle rap rap rap kaşları çatık gidermiş. Sultan Sencer ayağa kalkarmış tahtından, karşısına gelirmiş, bunun elini öpermiş, tahta bunu oturturmuş, karşısına otururmuş böyle.

Bu da Sultan Sencer'e nasihat edermiş, azarlarmış filan...

Öteki büyük alimler, kitap yazarlar vs. demişler ki sultana:

“—Efendim, yâni ondan ilim bakımından daha çok yüksek rütbeli müderrisler var, profesörler var, hocalar var aramızda... Bize bu hürmeti göstermiyorsun da, bu zâta bu kadar böyle izzet ve itibar gösteriyorsun? Adeta ondan korkuyorsun, çocuk gibi karşısında duruyorsun.”

Demiş ki:

“—Siz benim her yaptığımı alkışlıyorsunuz, medhediyorsunuz:

‘Münasiptir efendim, doğrudur efendim, tamam efendim! Hakikaten ne kadar güzel efendim!’ diyorsunuz... Bu bana kusurlarımı gösteriyor. Bu daha iyi.” demiş.

Böyle insanlar bunlar. Yâni sözlerini hayatlarının prensipleri olarak söylüyorlar. Güzel söz söylemiş olmak için söylemiyorlar.

## i. Ebû Hafs-ı Haddâd’ın Bir Özelliği

سَمِعْتُ جَدِّي رَحِمَهُ اللهُ يَقُولُ كَانَ أَبُو حَفْصٍ إِذَا  
غَضِبَ تَكَلَّمَ فِي حُسْنِ الْخُلُقِ حَتَّى  
يَسْكُنَ غَضَبَهُ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى حَدِيثِهِ

TS. 117/8 (*Semi'tü ceddî rahimehu'llàhu, yekùl*) Müellif diyor ki: “Dedemden işittim ki, şöyle diyordu...” Dedesi kim?..

Demin geçti ismi: İsmâil ibn-i Nüceyd. Sülemî'nin dedesi. O da büyük mutasavvıf. Ondan rahimehu'llàh diyor, Allah rahmet eylesin diyor. İşittim ki, ne dedi: (*Kâne ebû hafsin izâ gadibe tekelleme fî hüsni'l-huluk, hattâ yesküne gadabuhû, sümme yerciu ilâ hadîsihî*) Dedesi tanıyor demek ki Ebû Hafs'ı. Aynı şehirden ya, Neysâbur'dan hepsi. Dedesi dermiş ki:

“Ebû Hafs-ı Haddâd (*izâ ğadibe*) sinirlendiği, kızdığı zaman, gazaplandığı zaman...” Ne yaparmış?.. (*Tekelleme fî hüsni'l- huluk*) Güzel huyun ne kadar güzel olduğunu konuşmağa başlarmış:

“—Allah güzel huyu sever, güzel huyluları Allah cennete sokacak, güzel huy şöyledir, böyledir...”

Onu konuşurmuş. (Hattâ yesküne gadabuhû) Kızgınlığı geçinceye kadar güzel huydan bahsedermiş, edermiş, edermiş... (Sümme yerciu ilâ hadîsihî) Sonra sözüne dönermiş. Sinirlendiği zaman, kendisini böyle teskin ediyor yâni. Kendi kendine demiş oluyor ki:

“—Aman sinirlenme, sinirlenmek kötü huydur. Allah iyi huyluları sever, iyi huyun sevabı çoktur.” filan.

Böyle iyi huyu anlatıp, anlatıp, ondan sonra sözüne başlarmış, gadabını öyle geçirirmiş.

## j. Fütüvvet Nedir?

سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ الصُّوفِيَّ يَقُولُ  
بَلَّغْنِي أَنَّ مَشَايخَ بَغْدَادَ اجْتَمَعُوا عِنْدَ أَبِي حَفْصٍ  
وَسَأَلُوا عَنِ الْفُتُوَّةِ فَقَالَ تَكَلَّمُوا أَنْتُمْ فَإِنَّ لَكُمْ  
الْعِبَارَةَ وَاللِّسَانَ فَقَالَ الْجُنَيْدُ الْفُتُوَّةُ إِسْقَاطُ  
الرُّؤْيَا وَتَرْكُ النَّسْبَةِ قَالَ أَبُو حَفْصٍ مَا أَحْسَنَ مَا  
قُلْتَ وَلَكِنَّ الْفُتُوَّةَ عِنْدِي آدَاءُ الْإِنْصَافِ وَتَرْكُ  
الْمُطَالَبَةِ الْإِنْصَافِ فَقَالَ الْجُنَيْدُ قَوْمُوا يَا  
أَصْحَابُنَا فَقَدْ زَادَ أَبُو حَفْصٍ  
عَلَى آدَمَ وَذُرِّيَّتِهِ

TS. 117/9 (*Semi'tü abde'r-rahmâni'bne'l-hüseyn, es-sûfiye, yekülü: Beleganî enne meşâyihî baġdâde ictemeù inde ebî hafsin*) Abdurrahman ibn-i Hüseyin es-Sûfi'den işittim ki: Bağdad'ın şeyhleri, tasavvuf şeyhleri, yaşlı alimleri (*ictemeù*) toplandılar, (*inde ebî hafsin*) Ebû Hafs'ın etrafında, yanında toplandılar bir keresinde. (*Ve seelühû ani'l-fütüvveh*) Ebû Hafs'a:

“—Fütüvvet nedir, anlat!” diye fütüvveti sordular.

(*Fekâle: Tekellemû entüm, feinne lekümü'l-ibârete ve'l-lisân*) Onlara demiş ki:

“—Siz konuşun, siz anlatın! Sorduğunuz fütüvvet nedir diye siz konuşun! Çünkü sizin ibareniz var, güzel konuşma kabiliyetiniz var ve lisanınız var... Asıl belagat sahibi, fesahat sahibi insanlar sizsiniz, siz konuşun!” demiş Ebû Hafs onlara... Fütüvvet nedir, sonra anlatacağım.

Sonra ne olmuş? (*Fekâle'l-cüneydü*) Cüneyd dedi ki bunun üzerine... Cüneyd de sûfîlerin büyüklerinden biliyorsunuz, Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri. Onun üzerine Cüneyd demiş ki... Tarif ediyor: (*El-fütüvvetü*) “Fütüvvet denilen şey (*iskâtü'r-rü'yeh*) görmeyi düşürmek (*ve terkü'n-nisbeh*) bağlanmayı bırakmaktır.” Ne demek olduğunu —anlamışsam— anlatacağım.

(*Fekâle ebû hafs*) Bunun üzerine Ebû Hafs dedi ki: (*Mâ ahsene mâ kulte*) “Söylediğin şey ne kadar güzel! Fütüvvet hakkında bu tarifi aman aman ne kadar güzel!” dedi ilk önce. (*Ve lakinne'l- fütüvveti indî*) “Fakat benim

kanaatime göre, bana göre fütüvvet nedir: (Edâü'l-insâf) İnsafın yerine getirilmesi, (ve terki mutâlebeti'l-insâf) birisinden insafı beklemeyi terk etmektir.” dedi.

(Fekâle cüneyd) Bunun üzerine, Cüneyd-i Bağdâdî dedi ki: (Kùmû yâ ashâbenâ) “Ey arkadaşlar kalkın!” dedi. (Fekad zâde ebû hafsin alâ âdeme ve zürriyyetehû) “Çünkü Ebû Hafs Âdem AS’ın ve onun zürriyeti Benî Âdem’in üzerine bir şeyler ilave etti, yük yükledi.” dedi.

Hiç bir şey anlaşılmadı tabii. Güya tercüme ettik ama, hiç bir şey anlaşılmadı. Şimdi anlamağa, anlatmağa çalışalım:

*Fütüvvet diye bir şey var tasavvufta. Fütüvvet ne demek?.. Fütüvvet, fetâ kelimesinden geliyor. Fetâ, yiğit demek. Fütüvvet de, yiğitlik demek. Aslında fetâ, delikanlılık yaşındaki insana derler. Yâni çocuk değil, adam da değil; çocuklukla adamlık arasındaki delikanlılık yaşındaki insana fetâ derler. Genç, yiğit demek yâni. Türkçesi, yiğit demek. Fütüvvet de, yiğitlik demek.*

*Tabii o genç insan nasıl olur?.. O genç insan bir kere enerjik olur, hareketli olur, koşar. Hizmet ehli olur, koşturur, cesur olur, atılgan olur. İşte tasavvufta da fütüvvet önemli.*

Hazret-i Ali Efendimiz de bir yiğit delikanlıydı, Peygamber Efendimiz’in ashâbından çocuk idi, genç idi, büyüdü, yiğit oldu, cengâver oldu, bahadır oldu, Allah’ın aslanı oldu. Yâni, fetâ deyince ilk hatıra gelen Hazret-i Ali Efendimizdir. Fütüvvet de onun şânıdır. Yâni

o kahramanlığı, o cengâverliği, o cesareti, o atılganlığı, o hizmeti vs... Şimdi bu fütüvvet böyle bir köke sahip olduğundan, mutasavvıfların sahip olmak istediği bir vasıf olmuştur. Yâni mutasavvıf nasıl olacak?.. Yiğit olacak. Nasıl olacak mutasavvıf?.. Miskin olmayacak, tembel olmayacak, hizmetten kaçmayacak, yiğit olacak mutasavvıf, fütüvvet ehli olacak.

Onun için, fütüvvet ehli ne olur?.. Çalışır, çabalar, kazanır, kimseye yük olmaz, birtakım yükleri kendisi taşır. Kazanır, kazandığını başkalarına verir, başkalarına yardımcı olur. Yâni kendisini kurtarmaktan başka başkalarına da yardımcı oluyor.

Sonra ne yapar?.. Beldeyi korur. Onun için fütüvvet teşkilatı kurulmuştur. Gençlerin arasında. yiğitlik teşkilatı kurulmuştur. Bağdat'ta vs.de vardı, bu çağlardan itibaren vardı. Onlar şehrin adeta zabıta memurları gibi, asayişini korurlardı. Haksızlığa imkân vermezlerdi, hırsızlığa imkân vermezlerdi. Lüzumsuz kabadayılığa imkân vermezlerdi, bir organizasyon olarak böyle fütüvvet teşkilatı çalışırlar, çabalarlar, hizmet ortaya koyarlardı.

Bu hicrî 2.-3. Asırlarda Bağdat'ta yaşanmış, denenmiş, an'aneleşmiş, adet haline gelmiş, oradan Anadolu'ya gelmiştir. Anadolu'da da, fütüvvet teşkilatı her şehirde kurulmuştur. Aslında bu teşkilatı, şimdiki gençlerin de canlandırması lâzım... Şimdiki mutasavvıf yiğitleri de görelim bakalım!.. Şimdiki mutasavvıfların da, fütüvvet teşkilatını her beldede kurması lâzım! Yâni haksızlığı yaptırtmayacak, hizmeti icrâ edecek,

muhtaçlara yardım edecek, kazanacak, ikram edecek.

Fütüvvet... Bu tasavvufta önemli bir sıfattır. Tasavvufu anlatırken, ne diyor büyüklerden bir tanesi:

*Tasavvuf yâr olup bâr olmamaktır,  
Gül-i gülzâr olup hâr olmamaktır.*

Tasavvuf dost olmaktır ama, kimseye yük olmamaktır. Kimsenin ensesine binmemektir. Kimsenin kesesinden geçinmemektir. Kimsenin eline bakmamaktır. Kimseyi istismar etmemektir.

Böyle sûfiler olsa, bir kimse tasavvufa karşı çıkar mı, çıkabilir mi?.. Çalışacak, yedirecek. Hizmet edecek, faydalı olacak. Böyle insanlar olsa, tasavvuf erbâbı tasavvufu bilse, tasavvufun şânı olan sıfatlara sahip olsa, tasavvufu sevmeyen insan mı kalır?..

Tasavvuf onun için sevilmiştir, Yunus'ta tasavvuf onun için seviliyor. Mevlânâ'da tasavvuf onun için seviliyor.

Arap seyyahı İbn-i Batuta Suriye'den gelmiş Anadolu'ya, Anadolu beylikleri zamanında, hayvanlarıyla, yükleriyle, kafilesiyle, katarıyla şehir şehir dolaşiyor.. Antalya'ya gelmiş, Burdur'a gelmiş, Isparta'ya gelmiş, Denizli'ye gelmiş vs. Anadolu'yu dolaşmış, Kırım'ı dolaşmış, Kafkasya'yı dolaşmış. İbn-i *Batuta Seyahatnâmesi diye de bir eser yazmış, bizim için kaynak kitap. Anadolu beylikleri ile ilgili birinci sınıf kaynak. Ondan istifade ediyoruz,*



*Anadolu beyliklerini onun yazılarından öğreniyoruz bazı yerlerde... Yâni kıymetli bilgiler veriyor.*

Şimdi bu İbn-i Batuta anlatıyor: 13. Asırda Anadolu'ya gelmiş. Yâni beylikler devrinde... Denizli'ye gelmiş. Denizli'nin de kalesi var. Müslüman mahallesi var, gayr-ı müslim mahallesi var... Kendisi atında, arkasında köleleri, hizmetçileri, katarı, yükleri... Denizli'nin kapısından içeri girmiş, girmiş ama pala bıyıklı, kuşaklı, şalvarlı, kılıçlı bir adam özensine yapışmış. Eyvah! Şimdi ne yapsın? Küt küt atmağa başlamış İbn-i Batuta'nın yüreği... Gitti bizim mallar, arkadaki, katardaki, hayvanlardaki yükler. "Bu pala bıyıklı yiğit kim bilir bizi ne yapacak, asacak mı, kesecek mi, zorla elimizden atlarımızı alacak mı?.. " filan diye korkuyor.

Bu korku yetmiyormuş gibi bir başkası daha çıkmış öbür taraftan. O da bir başka pala bıyıklı, sakallı, kılıçlı, silahlı bir yiğit... O da öbür tarafından tutmuş atın. Şimdi bu Arapça biliyor, Türkçe bilmiyor. Onlar da Türkçe biliyorlar, İbn-i Batuta'nın dilini bilmiyorlar. Bir şeyler söylüyorlar ama anlaşılmıyor. Birbirleriyle de konuşuyorlar, onu da anlamıyor İbn-i Batuta. Eyvah pazarlık mı yapıyorlar, bölüşecekler mi, yarı yarıya mı, üçte bire mi bilmem ne... İbn-i Batuta korkuyor.

Sonradan anlaşılmış: Birinci yakalayan şahıs Denizli'nin fütüvvet erbâbından, fütüvvet teşkilatından bir kimse.

“—Bu tanrı misafiri geldi şehrimize, ilk önce ben yakaladım, bizim tekkeye götüreceğiz, biz ağırlayacağız bu misafiri, biz konuklayacağız.” diyormuş.

Sonradan gelen de o mahallenin fütüvvet teşkilatının mensubuymuş. O da diyormuş ki:

“—Yâ ayıptır yâ! Bizim mahalleden misafir alınıp da sizin mahalleye götürülür mü? Bizim mahalleye gelmiş işte, burada ağırlamamız lâzım. Sizin mahalleye buradan misafiri bırakmayız filan diyormuş. Bu anlaşılıyor yâni.

Demek ki fütüvvet teşkilatı böyle... Hem zabıta vazifesi, hem bekçilik vazifesi, hem hizmet, hem ikram ve cömertlik filan şeylerini benimsemiş olan bir adet diyelim, bir organizasyon, bir dernek diyelim, gençler arası bir teşkilat diyelim, bir kulüp diyelim... Böyle bir şey. Bağdat'ta var, Horasan şehirlerinde var, Anadolu'ya gelmiş, bizim ecdadımız da biliyor bunu... Hem Horasan'dakiler biliyor, hem Anadolu'dakiler biliyor.

Tabii, Horasan fütüvveti de meşhur, çok da makbul... Horasanlıların yiğitliği yâni, tasavvufî yiğitliği meşhur. Şimdi soruyorlar buna, “Nedir fütüvvet?” diye. Tabii fütüvvet teşkilatı zaten Bağdat'ta var. Zaten uygulanıp duruyor ama, “Nedir fütüvvet?” diye sormaları, “Fütüvvetin inceliği nedir?” demek. “Sana göre nedir?” demek. “Sen fütüvveti hangi bakımdan daha önemli görüyorsun?” demek. “Sen fütüvveti hangi bakımdan daha önemli görüyorsun, fütüvvet erbâbı nasıl hareket etmeli?” filan

demek. Yâni, “Ne tavsiye edersin?” demek... İmtihan değil.

Bilen bir kimsenin bildiği şeyi karşısındakine sorması ayıptır. İmtihan için sormak ayıptır. Bunlar soruyorlar, imtihan için sormuyorlar. Ayıp olur. Hem de böyle bir evliyaullahı karşı küstahlık olur. Bunlar, “Senin bunu anlatımında bir başka inceliği var mı?” diye soruyorlar.

O da diyor ki: (*Tekellemû entüm*) “Siz konuşun!” Neden?.. Bu Nişapurlu, yâni İranlı aslında. Belki Arapçası biraz zayıf. Mümkün, Nişapurlu olduğu için. (*Feinne lekümü'l-ibârete ve'l-lisân*) “Çünkü güzel konuşmayı siz bilirsiniz, dil sizde...” diyor. Demek ki, kendisinin o kadar böyle fasih konuşabilen Arapçası yoktu belki de.

Onun üzerine Cüneyd-i Bağdâdî şöyle tarif etmiş:

(*El-fütüvvetü iskâtü'r-rü'yeh*) “Fütüvvet görüşü düşürmektir.” Hangi görüşün düşürülmesi?.. Yâni insanın kendisini görmesi, kendi benliğini görmesi, kendisinde bir varlık görmesi... Rü'yet görmek ama neyi görmek?.. Allahu a'lem, kendisinde bir şeyi görmesi. Bunu düşürecek. Fütüvvet erbâbı mütevazı olacak, kendisinde bir şey görmeyecek. Adam sanmayacak kendisini. Hani biz ne deriz kızdığımız bir kimseye:

“—Yâ sen kendini ne sanıyorsun, adam mı sanıyorsun, hiç bir şeysin!” filan...

Onun hiç bir şeysin demesine ihtiyacı yok; tasavvuf erbâbı zaten fütüvvet erbâbıysa,

gerçek yiğitse, zaten kendisini hiç bilir. Kendisinde bir varlık hiç görmez zaten diye tarif ediyor Cüneyd-i Bağdâdî.

Bu nereye çıkar?.. Bencil olmamaya, mütekebbir olmamaya, kendini beğenmiş olmamaya çıkar. Yâni fütüvvet erbabı, yiğit kişi nasıl olur demiş oluyor? “Yiğit kişi kendini beğenmiş olmaz, kendisinde bir varlık görmez; toprak gibi yumuşak ve mütevazı olur.” demek istiyor; bir.

*(Ve terkü'n-nisbeti) Bir yere mensupluğu terk etmek. Nisbeti, bir yere bağlılığı terk etmek. Yâni, “Ben söyleyim, ben böyleyim, benim soyum şöyle, sopum böyle, şöyle asaletliyim, böyle kıymetliyim!” dememek... Yâni bu da tevâzua geliyor yine.*

*Nedir fütüvvet diye sordukları zaman, demiş ki: “Siz konuşun, siz konuşmasını bilirsiniz, lisanınız daha müsaittir, önce siz konuşun.” demiş. Cüneyd-i Bağdâdî de demiş ki:*

“—Fütüvvet, insanın kendisinde bir kıymet görmemesi ve ‘Ben şuna sahibim, ben buna sahibim, falanca yere bağlıyım, filanca yere mensubum, filanca sülaledenim.’ gibi övünecek şeyler iddia etmemesi. Yâni mütevazı olması, mahviyetkâr olması, mütekebbir olmaması.” diye tarif etmiş.

Ebû Hafs da demiş ki: *(Mâ ahsene mâ kulte) “Aman ne güzel söyledin, söylediğin şey ne kadar güzel!” Tarifi beğenmiş. Tabii gerçek yiğit mütekebbir olmaz, elbette mütevazı olur.*

Muhterem kardeşlerim! Bu başka milletler reklamı güzel biliyor... Japonlar kendi ninjalarını, silahşörlerini çizgi filmlerle, kaplumbağalarla, bilmem nelerle, veyahut birtakım filmlerle tanıttılar. Budistler rahiplerini tanıttılar, kungfularla, bilmem nelerle... Millet şimdi Uzakdoğu sporlarını, adamların tavırlarını filan beğeniyor, sakinliğini beğeniyor...

Sakin ama, hele bir yanına yanaş... Vur, çat pat bilmem ne filan... Bazı böyle filmlerde görüyorsun, dokuz kişi adamın karşısına çıkıyor, ona bir tekme, buna bir yumruk, bir dönüyor, bir takla atıyor, bir zıplıyor, bir hopluyor... Bakıyorsun her bir ayağı birisine vuruyor, her bir kolu birisine vuruyor... Dokuz kişi yerde... “Vay be! Japonlar neymiş, Çinliler neymiş, kungfular neymiş...” diye beğeniyoruz.

Asıl bizde de çizgi filmcilik olsa, kendi değerlerimizi ortaya çıkartmak olsa... Yâni gerçek bir yiğit mutasavvıf nasıl olur bak kahramanların vasıfları çıkıyor ortaya. Nasıl olur? Öğünmez. Öyle mütekebbir, burnu havada dolaşmaz; ben buradanım, ben şuradanım falan demez, mütevazı olur.

“Tamam, çok güzel söyledin. (Ve *lakinne’l-fütüvvete indî*) Fakat benim nazarımda fütüvvet, (*edâü’l-insâf*) *insafı yerine getirmektir.*” *İnsaf ne demek?.. Adalet demek. Fütüvvet insafı yerine getirmektir. Yâni adaletle hareket etmektir. Sen adaletle hareket et, herkese her şeye hakkını ver, insafly ol ama, (ve terki mutâlebeti’l-insâf) başkasından insaf beklememektir. Kendisi insafly olacak, adaletly olacak; başkasından adalet, öyle bir muamele beklemeyecek. Yâni kimseden bir*

şey beklemiyor ama, kendisi güzel evsâfı icra ediyor.

Ben başkasına adaletli davrandım, oda bana adaletli davransın... Tenezzül etmiyor. Yâni birisinden bir şey istemeğe tenezzül etmiyor. “İnsanoğlu çığdır, yapmayabilir, eh, ne yapalım, bir zaman gelir, olgunlaşır.” diyor, bir şey beklemiyor. Ummuyor yâni karşısındakinden...

Bu ne demek?.. Hani bizim büyüklerimizin bir sözü var:

“—İyiliğe iyilikle mukabele her kişinin kârıdır; kötülüğe iyilikle mukabele er kişinin kârıdır.” diyorlar ya, karşılıksız.

Güzel huy nedir? Karşılıksız olanıdır. Yâni ben beş vereceğim, beş alacağım. Yaparım bu işi. Beş vereceğim, on alacağım... Ooo, daha çok yaparım. Ama vereceğim de almayı düşünmeyeceğim. İşte fütüvvet bu... Verecek de almayı düşünmeyecek. İşte tam yiğit, tam er kişi, mert kişi bu işte... Bak veriyor da iyiliği yapıyor, insafılı, cömert vs. ama kendisi beklemiyor. Başkasından insaf dahi ummuyor, beklemiyor. Verirse verir, vermezse vermez. O kendisinin işi, kendisinin sevabı, günahı.

Bu beklemiyor kendisinden öyle bir şey Karşılıksız.

Anlatabildim mi yiğitliği, tasavvuftaki yiğitliği nasıl tarif etmiş.

Tabii böyle deyince Cüneyd demiş ki:

*(Kûmû yâ ashâbenâ) “Kalkın bizim ey Bağdatlı sòfîler, kalkın!” Neden?.. (Zâde ebû hafsin alâ âdeme ve zürriyyetehû) “Ebû Hafs Ademoğluna, Hazret-i Âdem’e ve oğluna yeni yükler yüklüyor. Yâni öyle şartlar söylüyor ki, gerçek derviş şöyle*

olacak, gerçek yiğit böyle olacak diye öyle şeyler söylüyor ki, yük yüklüyor. Tekellüf, yeni külfetler geliyor, kalkın kaçalım!” demiş yâni, tarifi böyle beğenmiş.

Bilmem anlatabiliyor mu kelimeler, eskilerin tasavvufunun nasıl bir tasavvuf olduğunu, hayatın nasıl içinde olduğunu, davranışlara nasıl girdiğini, insanı nasıl sevk ettiğini? Gerçek tasavvufu anlatabiliyorsa, ben de anlatabiliyorsam ne mutlu. Tabii biz de böyle mutasavvıf olursak ne mutlu! Öyle bir yiğit mutasavvıf olacağız ki cesur olacağız, belediye zabıtası gibi olacağız, polis gibi olacağız, asker gibi olacağız; kötülüğü yaptırmayacağız. Hizmet ehli olacağız, hayra koşacağız, kimseden bir şey beklemeden karşılıksız iyilik yapacağız... Var mısınız böyle yiğit tasavvufa? İşte tasavvuf bu! Tasavvufta fütüvvet bu...

Allah-u Teâlâ Hazretleri, o güzel ahlâka cümlemizi sahip eylesin... Cennetiyle, cemâliyle sonunda cümlemizi müşerref eylesin...

**Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN**

**30. 04. 1994 - İstanbul**

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)



**SERVER**  
**Kürsü**